

GOGA

Maja Haderlap

**Ženske v temi**

Prevedel Štefan Vevar

PRVI DEL

Mira se je, preden je stopila po kovček v shrambo, še malo obotavljala. S skodelico kave v roki je skoraj kljubovalno gledala skozi okno svojega dunajskega stanovanja na notranje dvorišče, samo da bi užila še zadnje trenutke, ko se nič ne dogaja in se ji ni treba o ničemer odločati.

V spalnici je kovček vrgla na posteljo, ga razklopila na polovici in začela v lupini zlagati pripravljeno obleko. Perilo, najlonke in nogavice je spravila v platnene vrečke, da se ne bi raztresli po notranjosti. Z leti je razvila posebno tehniko pakiranja, po kateri je v pretehtanem vrstnem redu zlagala v kovček svojo garderobo. Tokrat ji ni bilo treba dolgo premišljevati, na pot bo vzela samo udobne stvari za doma, nobenih elegantnih čevljev ali črnih, modnih stvari, ki jih mama tako ni marala.

Prenosni računalnik je že prejšnji večer potisnila v nahrbtnik, v katerega je stlačila še nekaj knjig, ki jih je hotela še bibliografsko opisati. Odkar je nekoč pozabila vzeti s seboj zdravila in jo je v Parizu zato popadla panika, je tablete in homeopatske kroglice vedno hranila v stranskih predalih svoje prtljage, na dosegu roke.

Martin je pozajtrkoval že pred njo in zložil posodo v pomivalni stroj. Preden je odšel iz stanovanja, jo je poljubil na čelo. Lepo se imej, je še rekel, pazi na cesti. Kaj se greš,

je pomislila, ampak Martin ji je pač hotel reči nekaj spodbudnega na pot. Miro je jezilo, da jo to jezi.

Garažna vrata so se rožljajoče dvignila, zunaj so mimo hiteli pešci, dan je bil sončen, vsaj vreme je bilo, če nič drugega, na njeni strani. Bila je vesela, da ji ni treba na pot v dežju, in čudila se je, kako samoumevno je v kletni etaži stanovanjskega bloka sedla v avto in se odpeljala.

Zastoji zgodnjih jutranjih ur so se že razpustili, Mira je neovirano dosegla obrobje mesta in zapeljala na južno avtocesto. Na desnem pasu so se gnetli tovornjaki. Pritisnila je na plin, da bi ušla drvečim kolosom, a ji je to uspelo le za nekaj minut.

Spomnila se je Stankovega glasu po telefonu, nenavadno zariplega. Očitno se je težka obvladoval. Mira je samo čakala, da ji bo vrgel v obraz vse mogoče, upravičeno in neupravičeno izostajanje, očitno pa ni mogel na hitro izkašljati vsega, kar ga je tiščalo. Morala boš skrbeti za mater, je rekel. Sploh ne sme pomisliti na stopnice v klet, po katerih bi lahko padla. Vem, je rekla Mira. Kdaj prideš? Čez dva dni. Stanko je odložil.

Potovanje je bilo Miri že dolgo v breme. Nekdanje lahko kotno zlaganje v kovčke se je zanjo počasi spremenilo v nekaj nadležnega in hromečega. Kje so bili časi, ko je v hipu odločena stlačila svoje stvari v torbo in se z Martinom odpeljala kam na podeželje, na Rax ali v kakšno evropsko prestolnico. V zadnjem času je pazila, da pušča svoje stvari urejene in nared za vsak primer, če bi se ji kaj zgodilo. Ni vedela, od kod je prišel ta vzgib, in se tudi ni poglobljala vanj. Preden se

je odpeljala, je pospravila svojo pisalno mizo, zložila delovno gradivo na kup, mapo z dokumenti in zavarovalnimi policami pa odložila na dobro vidno mesto v arhivski omari.

Redni obiski na rodnem jugu so jo obremenjevali bolj, kot si je bila pripravljena priznati. Čeprav se je bila desetletja vajena voziti tja, jo je izmenično prehajanje iz mestnega v vaški svet pehalo v stisko. Na zunaj njeni izleti že tako niso bili podobni potovanjem. Bili so bolj ekspedicije po lastni deželi, romanja v notranjost njenega otroštva, a so bili Miri v večje breme od dolgih poti po tujini ali večdnevni pohodov s težko prtljago. Ko se je vozila domov, ni mogla reči niti tega, da potuje na tuje, tega ji nihče ne bi verjel.

Dopovedovala si je, da mora ob pakiranju kovčka odločiti tudi del svoje mestne eksistence. Nihče ni tega izrecno zahteval od nje, a se je odzivala na nejasne občutke, ki so jo napeljevali na to. Medtem ko je na eno stran postelje zlagala perilo in obleko za doma, je na drugo polovico odlagala delčke svoje osebnosti, svoje vsakdanje hitenje v knjižnico, svoje pomenke in debate, svoje nakupovalne muhe in izgovore, večerno utrujenost, občutek, da ji je vsemu navkljub spodletelo. Napolnjeni polovički kovčka sta jo spomnili na odhod. Preden je Mira zaklenila vrata svojega stanovanja za sabo, je svoje dunajsko življenje zaprla v omaro. Tako se ji je zdelo pametno.

Ob pogorju Wechsel je potisnila v predvajalnik zgoščenko Johna Coltrana. Ob pridušeni igri saksofonista je napetost v njej popustila. Željno se je prepustila njegovi glasbi kot nekomu, ki ji je vzel težak nahrbtnik iz rok in si ga sam oprtal.

Stankov klic je ni presenetil. Po tihem je čakala na trenutek, ko bo treba nekaj storiti, saj je bila Ani, njena mama, z vsakim mesecem vse bolj betežna. Stanko ji je povrh povedal, da ima njun bratranec Franc, ki je hišico podedoval, z njo svoje načrte in da bo treba za mamo najti novo prebivališče. Mira bi rada trenutek slovesa od doma še odložila, dokler bi se dalo, tudi zato, da bi lahko še naprej s starimi, malce nejasnimi pričakovanji prihajala domov. S potrebami, ki se niso več spodobile za človeka, ki so mu že siveli lasje. Po tihem se je pomilovala, kakor da je še vedno odraščajoče dekle, čeprav se je zavedala, da prihaja trenutek, ko bo morala bolje poskrbeti za svojo mater.

Promet se je medtem umiril, Mira je vozila hitro, vendar ni divjala. Gozdovi na Wechslu so se ji v letih, kar je vozila čez prelaz, zgostili v mehaničen krog ponavljanja, blizko in enolično. Včasih je preštevala mostove in omarice z radarji, ki jih je prevozila, ali pa je tako glasno navijala glasbo, da je bilo, kakor da jo nosi valovje zvokov in sploh ne vozi po avtocesti.

Namenila se je dva tedna ostati v Podjurski vasi. Ne bo priganjala mame, naj se odloči. Ne, ne bo pritiskala nanjo, mogoče jo bo samo malce pripravila na spremembo v mislih. Kako staremu človeku razložiti, da se bo moral v bližnji prihodnosti, natančneje kmalu, v kratkem, izseliti. To je vendar, kakor da ga odložimo v sobo za umirajoče, na zadnjo postajo dolgega potovanja.

Tega materi ne morem storiti, je razmišljala. Še enkrat bo govorila s Francem, čeprav se ravno o tej temi ni mogla nikoli odkrito pogovarjati z njim in še manj s Stankom.

Bratranec in brat sta ob tem vedno ovinkarila ali pa se, če jima ni nič drugega prišlo na misel, zatekla k vprašanju, ali res ni nikoli razmišljala o tem, da bi se vrnila na jug, v bližino ostarele matere. Kot da bi bilo njeno življenje v mestu bivanje na odpoklic, po svoje na posodo. V očeh sorodstva je Mira veljala za človeka iz mesta. Meščanka, so govorili in imeli v mislih človeka, ki nikamor ne spada, se pa dela, da je nekaj boljšega, a ni v resnici nič drugega kot odpadnik.

Po več kot treh desetletjih na Dunaju se je Mira dobro počutila v vrvežu mesta, nič slabše kot na samotni poljski poti. Da je z dežele, je razkrivala samo njena navada, da se je sama označevala za žensko iz mesta. Noben pravi meščan ni čutil potrebe, da bi se pogosto tako opisal, kakor je to počela Mira, da bi se ogradila od Podjunske vasi.

Zato pa se vas ni odrekla njej. Pravzaprav se je je tesno oklepala. Mira je sicer upala, da bo razdalja med njo in vasjo z leti vse večja, a se je vas temu trmasto upirala. Delala se je, da ima spomin, še več, da ima vest. Utelesena je bila v Mirini mami Ani. Ta je bila njeno trobilo. Vas je menila, da mora meščanko neomajno držati na kratko. Da mora zatreti vsakršno šopirjenje in nastopaštvo odpadnice. Tudi mi tu nismo po župi priplavali, je govorila Ani, ne, nismo padli na glavo, kot misliš. Tudi mi tuhtamo o bogu in svetu, čeprav vemo, da naša vas ne šteje veliko. Ampak kaj je tako lepega na tem, da se človek pobere stran od tod? Pobratila in kopita zna vsakdo. Najtežje je vendar ostati, tudi če večina nabrusi pete.

Mira je menila, da mora biti, odkar je vas prišla v leta, bolj prizanesljiva do nje. Po tihem se je prebila do



kompromisa, tako da si je dovolila nadeti ji malce olepšano podobo. Na njej je včasih pomešala imena posestev in smeri neba, hleve in poslopja je videla stati tam, kjer jih nikoli ni bilo. Tudi marsikateri zaselek in trg v bližini je predstavila v drug okoliš, kakšnega bolj oddaljenega pa zato premestila čisto blizu k vasi. Včasih se je katera od njenih fantazijskih vasi tudi razlezla čez svoje robove, se nespodobno razširila ali pa skrčila vase. Preden je do konca vse pomešala, pa je poklicala Ani in jo izčrpno izprašala o vaščanih. Obljubila, da kmalu spet pride, v kratkem, med počitnicami, zelo kmalu.

V svojih depresivnih obdobjih je Mira izumila igro opletanja med mestom in deželo, pri kateri se je lahko, kadar so si v knjižnici skočili v lase, umaknila v svojo domišljjsko vas. To ji je pomagalo, da se je lahko v mislih tako oddaljila od svojega delovnega mesta, da so se je razprtije komaj dotaknile. Vi ne veste, od kod prihajam in kakšne izkušnje imam, si je dopovedovala, kakor da bi se zaradi odraščanja na vasi dokopala do globlje resnice, večje jasnovidnosti, kar je bila seveda neumnost, a ji je predstava, da bi lahko bilo tako, vseeno godila.

Vas je terjala svoje mesto. Nepopustljivo se je vrivala med Mirine spomine, rasla in se krčila, žarela in temnela. Bila je ujeta v Mirin obraz in se je starala z njo. Včasih se je Miri zdela oddaljena kot nebesno telo, a ji ponoči vseeno ni dala spati.

Mira se je na sedežu z iztegnjenimi rokami oprla ob naslonjalo. Odsek na avtocesti, kjer je ravno vozila, se ji je vlekel. Vseskozi so se v večje gozdne površine zarivale

puste valovite njive, na katerih bo pozneje uspevala koruza ali ogrščica. Obrisi pokrajine so se na medli sončni svetlobi sicer vidno izostrili, a se za tančico drobnega prahu, ki je prekrival avtocesto, spet malce zabrisali.

Čas bo, da zamenja zgoščenko, je pomislila. Iz stranskega predala je spet potegnila jazzovski komad, ki ga že dolgo ni poslušala. Rada je imela elegične, zamaknjene melodije soula, ki so jo sproščale in dramile v njej občutje melanholije. Redko se je zgodilo, da jo je z enako močjo prevzel odlomek iz romana ali celo pesem, kakor je to zmogla glasba, tako da jo je občutila kot resnični pravi jezik in jo imela raje od vseh besed skupaj. Včasih si je z negotovim glasom brundala melodije ali poprijemala posamezne vrstice pesmi, tudi če jih ni povsem razumela.

Nina Simone je pela Beautiful Land, kakor da je življenje otročarija, nališpana z otožnostjo in minljivostjo. Čez čas je glasba izzvenela. Na malem zaslonu se je pokazala črtkana linija.

Mira je začutila utrujenost in zavila na počivališče, da popije kavo. Za sabo je imela večji del poti. V pisano okrašeni restavraciji je sedla v medlo osvetljen kot. Govorice potujočih so se s popevkami iz zvočnikov mešale v lepljivo zvočno maso. Mira je brezvoljno polistala po poslikanem meniju in h kavi naročila jabolčni zavitek. Po kratkem počitku je krenila naprej.

Ko je prevozila sedlo Pack, se je približala tudi domača Podjunska vas. Vas se ji je izluščila iz misli in se ji sprva pokazala v prijetni, zaupljivi luči. Za trenutek se ji je zazdelo, da bi lahko na počivališčih kot suvenir prodajali njeno

podobo. Z vsakim kilometrom, ki ga je odslej pustila za sabo, pa so se ji ostreje zarisovale v zavest surove grče kmečke vasi. Rasle so v višino ali se širile. V spomin ji je priplaval celo smrad opuščenih gnojnih jam in vonj po vlažnih, že malce trhlih lesenih deskah. Mira je osuplo spoznala, da ima še vedno v nosu vonj po suhi slami in aromatičnih dišavah sena, čeprav so vonj po suhem senu s svojimi vlažno-kislimi izparinami že davno izpodrinile silažne bale.

Na jugu so se svetile Karavanke. Ponoči je najbrž deževalo in njihove svetle konice so obrobljale sive meglice. Markantna veriga se je šopirila v vedno novi svetlobi, zdaj ostro zašiljeno, zdaj spet blago in razpotegnjeno v daljavo, kot konglomerat iz zemlje poganjajočih senc. Gore, sinonim obstojnosti, so v resnici spremenljive, je pomislila Mira, kakor da bi imele v sebi poseben mehanizem, ki jih oblikuje od znotraj.

Nebo se ji je zazdelo za spoznanje svetlejše, ko je iz severovzhodne smeri prevozila zadnji predor. Dnevna svetloba je bila tu mehkejša, vanjo sta se mešali belkasta in svetlo modra. Mogoče gre za odsev svetle apnenčaste kamnine, je pomislila in se z očmi popasla na obzorju. V duhu si je klicala v spomin imena grebenov in vrhov, navada, o kateri ni vedela, ali izhaja iz nje same ali jo je prevzela od Martina.

Pri Velikovcu je zavila z avtoceste in čez Dravo zapeljala proti Podjunki vasi, s kopico gozdnatih grebenov v ozadju, ki so Podjuno oklepali na jugu.

Podjunska vas se ni v minulih desetletjih skoraj nič povečala. Pripadala je petim kmetom, ki so obdelovali svoja polja in njive, ter nekaj delavcem in uslužbencem, katerih hiše so se vrivale med manjša posestva. Z leti so dogradili

malo novih stavb, kvečjemu so kje obnovili in povečali hlev, nadgradili kakšno leseno lopo ali pa postavili novo hišo za mlade in staro uporabili kot preužitek za starše ali stare starše. Odurno pa je tam štrlel v nebo silos za krmo, ki je jeseni, ko je bilo sonce nizko, z veliko senco padal na vas.

Vas ni imela središča, čeprav je sredi nje stala lipa, tik ob asfaltirani cesti, ki je v primerni razdalji tekla mimo hiš. Po pripovedovanju so se vaščani ob vseh mogočih priložnostih zbirali pod to lipo, ampak Mira se ni mogla spomniti nobenega srečanja te vrste. V sedemdesetih letih, ko se je sem priselila njena družina, so stari kratko malo posedali pred svojimi hišami in si kdaj pa kdaj kaj zaklicali. A tudi ta navada je utonila v pozabo, odkar je ritem večerov narekovala televizija.

Mira je zapeljala naravnost proti vasi, toda ozka deželna cesta je tik pred krajevnim napisom še enkrat zavila in držala mimo hiš. Šele na zahodnem koncu vasi je voznik lahko obrnil in zapeljal v kraj. Po ozkem dovozu je zavila na dvorišče in ustavila avto ob stopnicah na skedenj. V preponi je začutila šibko bolečino. Ko je izstopila, si je pretegnila otrdeli tilnik in zaprla vrata avtomobila. Vrata hiške, v kateri je živela njena mama, so bila samo prislonjena. V veži je medlo dišalo po zelju in slanini.

Ani je ležala v kuhinji na oguljenem kavču in spala. Z roko pod glavo je dihala z odprtimi usti. Ko ji je Mira položila roko na ramo, je odprla oči.

Dober dan, je rekla Mira in se nasmehnila. Ani je delovala malce zmedeno.

Šele zvečer sem te čakala.

Sem že tu, *sm že prišva*, je rekla Mira.

Prve slovenske besede so jo popraskale po grlu. Odhrkala se je, kajti glas, ki ji je prišel iz ust, se ji je zdel nekam tuj. Brž ko je spregovorila slovensko, se ji je v grlu vključil nižji register govora, ki jo je vedno znova presenetil. Z Ani se je ponavadi pogovarjala v narečju, v jeziku, ki jo je v trenutku prisilil k drugačni drži. Slovensko narečje so bila vrata, skozi katera je vstopala v zaklenjeni, na videz zapuščeni svet, ki so ga naseljevali ljudje, živi in mrtvi, ki so nekaj hoteli od nje. Hoteli tisto, po čemer je Mira hrepenela, a kar je hkrati odklanjala. Bilo je govorica, ki je hotela vzbuditi zaupljivost. Človek se je naravnal nanjo, uglasil z njo, nič se ni pomišljal. Dialekt je bil podoben noši, v kateri si v nepregledni množici ostal prepoznaven in se nisi mogel izgubiti, bil je govorica, ki se je delala, da je rešilna obala, kamor se lahko zatečeš in si globoko oddahneš. Mirino otroštvo se je godilo v tem jeziku, slovensko narečje je bilo njena škatla z igračami, v katero je spravljala vse svoje želje, zgodnje strahove in spoznanja. Povsod drugod je bila od tega jezika ločena, kot nekakšna skrivnost je počival v njej in skrival v sebi zgodovino njenih prednikov. Bil je jezik otroštva, a tudi jezik njenih izgub, o katerih si Mira sama ni bila čisto na jasnem.

Ani si je z robcem otrla čelo in usta.

Si že jedla? Imam endivijo in krompir, bi malo?

Ja, rada!

Ani je odšepala h kredenci. Levo nogo je vlekla za sabo, roke je upirala v boke.

Te boli?

Malo, je rekla Ani in segla po svetlo zeleni plastični posodi, v kateri je pripravila solato.

Mira se je namuznila, ko je v solati odkrila popečene koščke slanine.

Zelo okusno!

Kako dolgo ostaneš?

Imam čas, je rekla Mira in se čudila svoji brezskrbnosti.

Ponoči je slabo spala. Ni se mogla navaditi na svojo staro posteljo. Vse jo je motilo, preležana žimnica, zatohel zadah postelnega perila, mrzle stene. Če ji ni bilo težko hitro preiti na domače narečje, z zavestjo, da bo jezikovni zasuk trajal samo nekaj dni, pa se je toliko težje udomačila v svoji nekdanji spalnici. Ta prostor je nekoč nehala prenavljati, vse je pustila pri starem. Nobenega novega kosa pohištva ni bilo notri, čeprav se je, brž ko je vstopila vanj, vedno jezila, ker ji še vedno ni uspelo kupiti nobenega prikupnega modnega dodatka ali dovolj široke postelje, tako da je moral Martin še vedno spati na zofi ob omari.

Odrekla se je sobi svoje mladosti, kot človek zavrže kos življenja, ki se ga noče več spominjati. Neobljudeni prostor je zato Ani uporabljala kot shrambo. Na pisalni mizi je stala škatla z multipraktikom, zraven dve vazi. V odurnem rumenem loncu je tičal posušen kaktus. Zakaj ga nisem takoj vrgla v smeti, je pomislila, kakor da bi zaradi njega slabo spala.

Ob nobeni drugi uri dneva se ni čutila tako ujeta kot ponoči. Kadar ni mogla spati, se je vedno spopadala s svojimi mukoma prikritimi strahovi. V tem stanju je bila živčna in razdražljiva. V mestu je lahko v sili vstala, sedla

v dnevni sobi pred televizijo, tu pa se je je – ko je začela pohajkovati po sobi – polotil še večji obup. Neprijetno jo je bodlo v oči vse nepostorjeno, vsak madež na steni, prah na knjižni polici, oguljena omara iz smrekovine z zatikajočimi se drsnimi vrati. Tu je čutila vso jalovost svojih prizadevanj, da bi najrazličnejša obdobja svojega življenja povezala med sabo. Mogoče pa je, je pomislila, tudi njena stara soba pozabila nanjo in je zdrsnila v nekakšno otrplost, ki je nasledek obojestranske odtujitve.

Razmišljala je o Martinu, ki ji je, preden je legla, po telefonu povedal, da se je na šolski konferenci zapletel v prepir z nekim kolegom in da se je ta spor potem še stopnjeval. Mira ga je skušala pomiriti, ampak Martin je bil še vedno ves iz sebe. Ti s svojim psihologiziranjem, jo je nahrulil. Kolega je izustil nekaj nesprejemljivega, samo predstavljal si, zahteval je, naj že enkrat neham obešati zgodbo v zvezi z evtanazijo na veliki zvon. Natanko tako je rekel v konferenčni sobi, ampak kolegi ga očitno ne jemljejo resno.

V miru se na samem pogovori z njim, je predlagala Mira.

Mi še na misel ne pride, je odvrnil Martin, in ko Mira ni rekla nič, je vprašal po materi. Lahko sama hodi?

Ja, ampak jo malo zanaša. Svojo hojco pa pušča v veži.

Si ji prenesla pozdrave?

Se razume.

Moram še veselo na delo, pripraviti teste.

No, pa lep večer, je rekla in se zdrznila. Ravno kar je Martinu ponovila prazne, čeprav prijazne jutranje besede ob slovesu.

Nadela si je pullover in stopila pred hišna vrata. Zunaj je bilo mrzlo, čeprav so travniki že počasi zeleneli in so pod sadnimi drevesi v šopih cvetele narcise.

Mira se je pravzaprav rada odkradla v vaško noč, skoraj ustvarjeno za to, da shaja brez ljudi. Razmerja v vasi so bila v tem času brez veljave, zdaj je tu vladal drugačen red, red tišine in zastoja. Človek se je lahko mirno predal temu občutju in se mu ni bilo treba ves čas bati, da ga bo kdo nastopaško razdrl. Mira je čutila živo dihanje vasi, tudi če so se posestva kazala le kot sence. V tem času so se lahko končno zganile nočne živali, končno obiskale svoja lovišča ali prišle na prosto, ampak danes ni nikjer nič šumelo, nič švigalo mimo nje. Bilo je še prezigodaj, da bi slišala prve ptice, in mrzlo. Tema v vasi je Miro odgnala nazaj v hišo. Notri je hotela sprva pristaviti za čaj, potem pa je kar legla in končno zaspala.

Ko je vstala, se je Ani že vrtela okoli hiše. Slišati je bilo sikanje aparata za kavo. V hladilniku je mama hranila rjavkaste rezance in uvelo korenje. Zraven se je sušila narezana klobasa za mazanje, ob zapakiranih rezinah sira je ležala polovička limone, ki tudi ni več delovala sveže. Mira je povohala mleko in postavila na mizo maslo in marmelado. Jezila se je na pomočnico v gospodinjstvu, ki se je očitno držala tega, da kupuje samo tisto, kar ji naloži Ani. Sama bi morala kaj prinesiti s sabo, je pomislila Mira, ki je seveda vedela, da Ani kopiči pretečena živila. Vedno se je razburjala, kadar sta Mira ali Martin preverjala stanje v hladilniku in vanj zlagala sveža živila. Ani je bila v tem nepopoljšljiva. Ko so kruh in žemlje splesneli, jih je odnesla k sosedu, da je z njimi krmil prašiče.



Mira je zaslišala korake za hišo in zagledala Ani, ki je, oprta na palico, prišepala izza vogala. Njeno sopihanje je zbujalo skrb.

Ne bi smela sama krevljati naokrog, je rekla, ko je Ani vstopila v kuhinjo.

Zakaj pa mi ne priskrbiš prave pomočnice? Jaz sem za to, da ena pride, mora pa znati slovensko, da se bom lahko sproščeno pogovarjala z njo.

Saj ne more biti res, je pomislila Mira. Stanko ni torej materi še nič povedal. Očitno niti besedice, mevža. Zdaj je bilo vse na njej.

Ani je prižgala radio, nastavljen je bil na regionalno postajo. Bučno se je razlegla neka nemška popevka, Mira se je skremžila. Je preglasno? je vprašala Ani.

Ne, ne, je že dobro. Malo bom pogledala naokrog, kaj pametnega postorila, je rekla Mira.

Po zajtrku je odprla okna in pobrisala prah s pohištva in predmetov v svoji sobi. Prostor se je medtem malo ogrel. Ani je v neobljudenih sobah pozabila kuriti. Običajno je trajalo dva dni, da se je Mira notri lepše počutila.

Obleko je zložila v omaro, obe vazi pa z mize odnesla v kuhinjo.

Zakaj si odprla okna? je vprašala Ani, menda ne kurim zato, da bi toploto spet spuščala ven.

Mira je okna spet pozaprila in postavila orhideje, ki jih je mama imela na okenskih policah v kuhinji, nazaj na njihovo mesto.

Mama, pomeniti se morava o tvoji prihodnosti.